

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland

ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

INDHOLD:

Anders Lebeck: Sønderjydsk Skoleforenings Virksomhed. — August F. Schmidt: Stensagn fra Sønderjylland, III. — Martin N. Hansen: I mulm å mørk. — Svend Aakjær: Hedenske Stednavne. — To Dokumenter. — En gammel Boplads. — Samleren.

Nr. 4. — 1. OKTOBER 1924 — 1. Aarg.

Sønderjydsk Maanedsskrift

udgivet af „Historisk Samfund for Sønderjylland“ ved
C. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

Sønderjydsk Maanedsskrift

har i Juli Kvartal bragt Oversigtsartikler over økonomiske og Skoleforhold i Nordslesvig, sammenfattende Skildring af en Sagngruppe, Fremdragning af Kulturminder, der er gemte i et enkelt alsisk Sogns Stednavne, østslesvigske Herregaardshistorier og en Snes hidtil utrykte Meddelelser fra sønderjydske Sagn, fra Folke- og Naturliv.

Sønderjydsk Maanedsskrift

vil blive ledet videre paa samme Maade.

Det har dog hidtil fundet altfor lille Udbredelse.

Virk derfor for at skaffe nye
Abonnenter til Oktober-Kvartal!

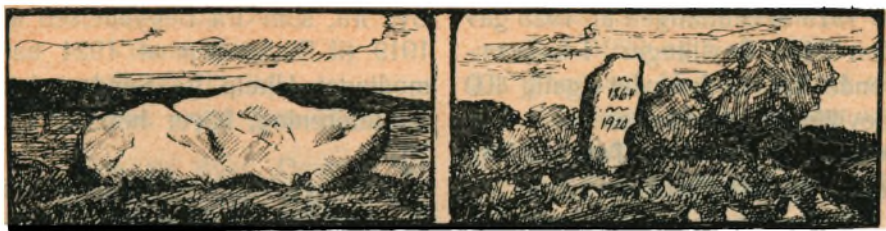
Sønderjydsk Maanedsskrift

koster 1 Kr. 65 Øre fjerdingaarligt, Postpenge medregnet,
og kan bestilles hos Posten eller i Boghandelen.

Sønderjydsk Maanedsskrift

udkommer fra 1. Juli 1924 en Gang om Maaneden og vil
hver Gang være 16 Sider stort.

Bestil det straks,
og tal med Deres Nabo om det!

Sønderjyds Skoleforenings Virksomhed.

Af Anders Lebeck, Sønderjyds Skoleforenings Kasserer.

Ved Slutningen af Aaret 1924 vil Sønderjyds Skoleforenings samlede Antal Bevillinger være naaet op over 10,000. Det er Frugten af rigelig tredive Aars Virksomhed.

Sønderjyds Skoleforening — eller, som den oprindelig, hed Den nordslesvigske Skoleforening — blev stiftet paa et Møde i Skærbæk den 30. November 1892, paa et Tidspunkt, da de preussiske Magthavere ikke blot havde udelukket al dansk Sprogundervisning af Folkeskolen, men da ogsaa dansk Privatundervisning var saa godt som umuliggjort. Foreningens Formaal var at hjælpe konfirmerede nordslesvigske Unge paa danske Skoler, især Efterskoler og Højskoler, for at give dem Kendskab til dansk Historie, dansk Kulturliv, til Behandlingen af Modersmaalet i Skrift og Tale. Skal der nævnes en enkelt Mand, som særlig gjorde sig fortjent af Foreningen i dens første og vanskeligste Aar, saa bliver det H. Thomsen, Roost.

Deler vi Foreningens Virketid forud for Verdenskrigen i to omtrent lige lange Perioder, ser vi, at i den første Periode var det samlede Antal Bevillinger 2208, i den anden 3974. Der er saaledes en stærk Stigning i Tallene, som hidrører fra, at de Smaa i vort Samfund, de økonomisk Svage, stadig mere og mere søgte og fik dens Hjælp. Ved Verdenskrigens Begyndelse i 1914 var det samlede Antal Bevillinger, Foreningen havde givet, 6182, deraf 80-90 fra Omraadet syd for vor nye Grænse.

Det er ikke let at overvurdere Betydningen af den Berigelse, Tusinder af Unge herigennem fik. For at nævne en enkelt Ting: De danske Breve, der veksledes mellem Mændene ved Fronterne og Hjemmene, og som betød saameget for begge Parter, havde deres væsentlige Forudsætning i den danske Ungdomsskole.

Saasnart Krigen sluttede, genoptog Sønderjyds Skoleforening sin Virksomhed. Fra Begyndelsen

af 1919 til Slutningen af 1923 gav den 3449 Bevillinger. I indeværende Aar er der ydet rigelig 400 Bevillinger, dermed er det i Indledningen nævnte Tal, 10,000, naaet og overskredet.

Siden Genforeningen har Foreningens gamle Omraade maattet deles. Til Ansøgere syd for Grænsen ydes fortsat Hjælp til Ophold paa Efterskoler, Folkehøjskoler, Landbrugsskoler og andre Skoleformer, mens der nord for Grænsen kun ydes Hjælp til Efterskoleophold for konfirmerede Unge, — endnu har jo ingen nordslesvigske Børn modtaget dansk Skoleundervisning „fra Bunden af.“

Antallet af Unge Syd for Grænsen, som fra 1919 til 1923 fik Hjælp til Skoleophold, var 567. Antallet har været stigende fra Aar til Aar, 1919: 12, 1920: 17, 1921: 88, 1922: 186, 1923: 264. Af disse Unge var 220 fra Flensborg By, 140 fra det dansktalende Mellemslesvig, 205 fra det øvrige Sydslesvig. I 1924 har ca. 200 Unge syd fra modtaget Hjælp af Skoleforeningen. Det samlede Antal Unge

Syd fra, som fra Begyndelsen af 1919 til Slutningen af 1924 har modtaget Hjælp fra Sønderjydske Skoleforening, bliver herefter ca. 767.

I de nye Vedtægter sættes som Sønderjydske Skoleforenings Formaal „1. at støtte dansk Skolevæsen og dansk Folkeoplysning Syd for den nuværende Grænse samt yde unge Mennesker dernede fra Hjælp til Skoleophold og Uddannelse af forskellig Art nord for Grænsen; 2. at fremme Ungdommens Undervisning og Uddannelse i de sønderjydske Landsdele, særlig i de nationalt vanskelige Egne.“ Den foregaaende korte Skildring viser, hvordan Opgaven søges løst. Hvad de nationalt vanskelige Egne nord for Grænsen angaar, fra hvilke Antallet af Ansøgere altid har været forholdsvis ringe, da har Foreningen her under særlige Former udført en oplysende Virksomhed vedrørende Kilderne til Hjælp til Ophold paa danske Ungdomsskoler. Denne Virksomhed vil forhaabentlig ikke være uden gode Virkninger.

Stensagn fra Sønderjylland.

Af August F. Schmidt.

III

18. *Sten* ved *Døstrup* Kirkedige; kastet af *Kæmpepige*, der stod paa *Gasse Høje* og slyngede den derhen i sit *Haar*. I *Stenen* er *Fingermærker* (skønt kastet i *Kæmpepigens*

Haar!?). Selvom *Stenen* ikke naaede *Kirken*, var *Lufttrykket* dog saa stærkt, at *Taar*net blev skævt.

Et gammelt *Rim* lyder saaledes:

„Døstrup Duer,
Vinum Fluor,
Gasse Trolld
kan prygl dem olld.“

De tre Byer, Døstrup, Vinum og Gasse ligger i lige Retning af hverandre. „Duerne og „Fluerne“ og „Troidene“ kunde aldrig enes. En Dag kastede en af Troidene en Sten efter Duerne i Døstrup; den vejede over 400 Pund. Stenen faldt ned ved Døstrup Kirke. (Danske Sagn III, Nr. 171. Utr. Opt. i D. F. S.).

19. *Fruerstenen* ved *Døstrup*, nu væltet fra Marken ned ved Mølle dammen. Fruen fra en Herregaard Østen for Byen skal have ligget paa den og drømt, at hun i Kjedelshøj skulde finde en Kedel med Penge. Hun fandt den ogsaa og byggede derfor Kirken, hvis Plads blev bestemt af et Par Lam eller maaske Stude. (Danske Sagn III, Nr. 444).
20. *Sten Syd for Sæd (Ubjerg Sogn)* ved den gamle Landevej mellem Tønder og Husum er sat til Minde om, at Karen Christensen i 1712 tog sig selv og sine fire Børn af Dage. Stenen sættes ogsaa i Forbindelse med en Tvekamp, der udkæmpedes 8. Juli 1554 mellem Raadmand Anders Momsen, Tønder, og Adelsmand Erik Emmiksen fra Tyrstrupgaard. Det fortælles ogsaa, at Stenen er sat til Minde om en uskyldig henrettet. (Slesvigsk Søndagsblad 2. 4. 1922 og 6. 5. 1923.).
21. *Sten ved Medelby*, kastet efter Kirken af en Kæmpe ved Hanved. I Stenen er Spor af fem Fingre. (Müllenhoff, 271, Nr. 363, III).
22. *Sten paa Stranden ved Løjt*, kastet af Kæmpen Bars paa Barsø efter Bønderne paa Stranden. Variant: Stenen begravede under sig Kæmpen fra Løjt. Spor af fem Fingre findes paa Stenen. (Müllenhoff, 270 Nr. 362 I).
23. *Sten ved Rishjarup, Ris Sogn*, kastet af en Kæmpe i Løjt, der havde lovet at skaffe en Sten „til det Hul i Egvad Kirke, som man aldrig har kunnet faa lukket.“ Han stod ved Løjt Kirke og kastede efter Egvad Kirke; den sidder nu i et Stendige ved Rishjarup. (Danske Sagn III, Nr. 149).
24. *Sten ved Hjordkær Kirke (?)*; kastet af Kæmpen i Ris, der blev gal over, at han blev sidst færdig med Kirkebyggeriet. Taarnet blev herved slaaet af Kirken, der er kullet. I en Optegnelse kaster Kæmpen sin *Murske* efter Kirken. (Utr. Opt. i D. F. S.).
25. *Sten i en Grøft ved Mellerup, Bjolderup Sogn*; vender sig, naar den lugter nyt Brød. (Utr. Opt. i D. F. S.).
26. *Slyngsten* ved Tombøl, *Felsted Sogn*, kastet af en Kæmp pige paa Als. Hendes Strømpebaand bristede. Variant: Ste-

nen gik i to Stykker. Det ene Stykke faldt „ved en By, som er Naboby til mit Fødested.“ Det blev kastet efter „en Kirke i vor Omegn“, meddeler den lidt unøjagtige Oplysning. (Müllenhoff, 270, Nr. 362 II. Utr. Opt. i D. F. S.)

27. *Barsten* eller „*Deggersten*“ paa *Dybbøl* Bjærg, kastet af en Kæmpe paa Als efter Folkene i Sundved, der ikke vilde betale Skat; eller kastet af Kæmpepige paa Als efter utro Kæreste; eller kastet efter en Kirke ved Flensborg; eller kastet efter Broager Kirke, fordi den blev bygget med to Taarne paa Grund af to Drenges Fødsel. Kæmpen kastede Stenen i sit Hosebaand; ved Luftrykket revnede Als fra Sundeved. Da Stenen su-sede forbi Sottrup Kirke, der havde et slankt Spir, blev dette skævt ved Luftrykket. Stenen vender sig, naar den lugter, at de bager Pandekager i Gaarden nedenfor. Den er saa stor at 18 Par kunde danse paa den, eller man kunde vende med en Vogn paa den (forspændt af 4 Par Heste meddeler en Optegnelse yderligere). *Deggersten*, *Oldnordisk Digrsteinn* betyder *den store Sten*. Endvidere fortæller Varianterne, at, da Trolkvinden i sit Raseri over sin utro Kæreste kastede Stenen, forfejlede den sit Maal og faldt ved Tombøl, *Felsted* Sogn, (*Slyngsten*), ligesom
- en stor Sten ved *Ullerup* ogsaa sættes i Forbindelse med det forfejlede Kast. (Müllenhoff, 270, Nr. 362 II III, Folkesagn fra Als og Sundeved ved J. Raben 1923, 80 f. F. Ohrt: Sønderjydske Folkesagn 1919, 13. Lorenzen: Minder fra Sundeved 1859, 4. Danske Sagn III, Nr. 95. Utr. Opt i D. F. S.).
28. *Sten* i det sydøstlige Hjørne af *Stenderup* Skov paa Grænsen mellem *Dybbøl*, *Nybøl* og *Stenderup*; en Jæger red imod den, saa baade han og Hesten brækkede Halsen. Han rider nu om Natten hen til den og forsvinder der. (Utr. Opt. i D. F. S.).
29. *Sten* paa *Als*, kastet efter Broager Kirke af en Trolldkvinde paa Fyn. (Utr. Opt. i D. F. S.).
30. *Sten* i Stranden ved Grønmark, *Kejnæs* Sogn, kastet i Hosebaand af Heksekvinde (Jættekvinde, Trolldmand, ond Aand) paa *Klintinghøj* efter *Kejnæs* Kirke, eller mod en Medbejler, der boede paa *Kejnæs*. Baandet brast, og Stenen faldt ned i Stranden. (Folkesagn fra Als og Sundeved J. Raben 1923, 75. Utr. Opt. i D. F. S.).
31. Stor *Sten* paa *Kejnæs*, vender sig, hvergang den kan lugte, at Naboen bager. Utr. Opt. i D. F. S.).
32. *Popstenen*, ved *Popholt*, *Siversted* Sogn; en Runddysse, hvor den første kristne Daab — ved *Poppo* — har fundet Sted.

33. *Sten* i en Have ved Popholt, hvor Poppo har prædikedet.
34. *Sten* mellem Stolk og Helligbæk er kastet efter Poppo af Fanden; runde Mærker af Fingre. (Utr. Opt. i D. F. S. Thorkild Gravlund: Skelstene 30f.)
35. *Brarup* Kirketaarn staar skævt, fordi et Par Kæmper fra Broager kyt *Sten* efter den (Utr. Opt. i D. F. S.).
36. *Sten* i Hatlund, *Kværn* Sogn, Angel, kastet af en Trolldkvinde paa Dybbøl efter *Kværn* Kirke. Strømpebaandet brast; Taarnet skævt. En Herremand Jochim v. d. Hagen til Nybøl 1573, holdt Jagt en Langfredag, og da forvandlede den Onde sig til en Hare, som forfulgtes af Herremanden. Da den løb over Stenen og Herremanden satte efter den, styrtede Hesten, og han brækkede Halsen. Sporerne var endnu at se, da Stenen blev taget bort. (Müllenhoff 141, Nr. 191; 271, Nr. 362 II. Danske Sagn III, Nr 172. Jfr. Thiele I 78.)
37. *Sten* ved Tingskov, *Kværn* Sogn? i Kanten af Landevejen omtrent midtvejs mellem Flensborg og Kappel. En Bondeskone skulde redde sin Mands Liv ved at løbe den halve Vej inden Solnedgang. I Stenen er Spor af en Kvindesko, hun satte sin Fod der. (Müllenhoff, 545, Nr. 543. Gravlund: Skelstene, 31.)
38. *Fynsten* bag Dollerup Skov *Nykirke* Sogn, Angel; kastet af Djævelen fra Fyn. (Müllenhoff, 271, Nr. 362 II).
39. *Sten* ved Gaarden Røst, *Kappel* Landsogn, Angel; Fodspor af en ond Greve, som sad fast der indtil Solnedgang. Han vilde paa Jagtturen stige af Hesten ned paa Stenen. (Müllenhoff, 142, Nr. 192. Smlgn. smstds. Nr. 194.).
40. *Lawes eller Louwes Sten*, *Hjoldelund* Sogn, Husum Amt kastet over Huset af en stærk Mand, der skulde vise sin Styrke for Kong Magnus. Nu kan 12 Mand næppe løfte den. (Müllenhoff, 272 Nr. 363.
41. *Sten* i en Mose ved *Trælstrup*, Husum Amt; kastet af Kæmpen i Fjolde efter *Trælstrup* Kirketaarn, fordi Kæmpen i *Trælstrup* havde kastet *Sten* efter Fjolde Kirke. Stenen gik saa nær, at Taarnet blev skævt. Til Slut skal anføres et Par særlige Former:
42. *Burkal* og *Bylderup* Kirker ligger en lille halv Mil fra hinanden. De blev byggede af to Kæmper, der havde indgaet en Vædestrid om, hvem der blev først færdig. De havde kun en *Økse* (*Hammer*, *Murske*), som de skiftevis brugte. De kastede Redskabet til hinanden. Da Kæmpen i *Burkal* saa, at *Bylderup* Kirke blev først færdig, tog han i sin Vrede *Øksen* (*Hammeren*, *Murskeen*) og

kastede den med en saadan Kraft, at den slog Spiret af Bylderup Kirke, der derfor kun har et buttet Taarn. For dog at blive først færdig lod Kæmpen være med at bygge Spiret op igen. En enkelt Opskrift lader Kæmpen kaste en *Sten* efter Bylderup Kirke, hvilket sikkert er den oprindelige Form for Sagnet. Maaske findes der ingen større *Sten* i Bylderup Kirkes Nærhed, hvorfor man har ladet et Arbejdsredskab indgaa i Sagnet. (Utr. Opt. i D. F. S.)

43. *Barbaras Pold*, en lille Høj i *Møgeltønder* Sogn, hvor en Heks, Barbara, blev henrettet. Højen er opstaaet ved, at forbigaaende *kastede en Haandfuld Jord eller en Sten hen paa Stedet*, sigende „Fy Barbara!“ (Trykt i Flensbg. Avis Nr. 197 d. 25. 8. 1909)
44. *Stejlager* findes vestlig for Arnum i *Spandet* Sogn. Her har været et Rettersted med Galge. En Mand, der havde været i Ribe paa Studehandel, blev paa Hjemvejen dræbt og udplyndret Vest for Arnum, hvor der forhen var Hede. Røveren, der havde været i Spandet Kro sammen med den dræbte, vendte syv Aar efter tilbage. Da Smeden kendte ham, blev han overgivet til Øvrigheden og dømt til Hængning og bagefter nedgravet under Galgen. Siden kastede forbigasserende altid en *Sten* paa Graven. Endnu

i Begyndelsen af 19. Aarh. fandtes der paa det gamle Rettersted en stor Stenhob. („Nordschleswig,“ Beiträge zum völkischen Aufbau, 2. Jahrg. 5. u 6. Heft, Dezember 1923, 212).

Disse sidste Sagn om *Stenkastning* paa Grav er kendt vistnok fra alle Europas Lande. Fra 10-15 Steder i Danmark haves Optegnelser om Skikken, der altid knytter sig til Steder, hvor Mennesker har lidt en voldsom Død. Til Grund for Skikken ligger den Tanke, at den døde skal „komme ordentlig i Jorden.“ Ved stadig at kaste *Sten*, (*Pinde*, *Jord*) paa Liget — eller paa Gerningsstedet, — vilde Liget komme i Jorden, det fik en „symbolsk Begravelse,“ og blev forhindret i at „gaa igen.“ Enhver forbigasserende følte det som en Samvittighedspligt at yde sin Skærv til dette Kærlighedsoffer. Det kunde ogsaa efter Folketroen være farligt at lade være med *Stenkastningen*. Udraabet „Fy Barbara“ i ovennævnte Sagn er ualmindeligt. Maaske er Grunden til Udraabet denne, at Henrettelsen er sket i en saa ny Tid, at den oprindelige Mening med *Kastningen* har været glemt. *Om Stenkaste og Troshöwe* se nærmere *Folmer Dyrlands* Afhandling herom i *Dania* VII, 224 ff. og *Fra Dansk Folkemindesamling* I, 24.

* * *

I den foranstaaende Liste, indeholdende 43 Numre, vil man finde ca. 20 forskellige Motiver.

Disse Motiver er ikke alle omtalte i den almindelige Indledning foran, og for en Oversigts Skyld skal her nærmere anføres de specielle Tilfælde.

Hovedtypen er Kæmpekast efter Kirke, der findes i 24 af Sagnene, nemlig Nr. 1. 3. 4. 6. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 16. 17. 18. 21. 23. 24. 26. (27.) 29. 30. 36. (38) 41. 42. Varianter hertil er Nr. 22. 27. 30. 34, hvor det er efter Bønder, utro Kæreste, Poppo, Stenen kastes.

I Indledningen har jeg udførligt omtalt denne Type, som jeg mener kan behandles temmelig, haandfast

Dernæst kommer — naturligt nok — *Kæmpefingrene* som Nr. 2., idet der fra 10 af Sagnene (Stenene) haves Meddelelser om dem, nemlig fra Nr. 1. 3. 8. 13. 14. 16. 18. 21. 22. 34. I Tilslutning hertil kommer Nr. 18. 26. 27. 30. 36., hvor Stenen er kastet i Haarbaand, Strømpebaand o. ln. Maa ske der har været Mærker af sligt paa Stenene og ingen Kæmpefingre, hvorfor man har varieret Sagnet

Fodspor i Stenen findes Nr. 15. 37. 39. I Indledningen er „Gudens Fodspor“ omtalt. Indtil videre maa vi lade denne Forklaring staa urokket, der sagtens ogsaa i det store og hele vil blive det endelige Resultat paa Undersøgelserne.

Virkingen af Stenkastene findes i Nr. 18. 24. 27. 35. 36. 41. 42. Naar et Kirketaarn er skævt, eller en Kirke kun har Spir o. s. v., har Almuen forklaret disse Forhold som fremstaaede ved over-

naturlige Kræfters (Kæmpers) Indgriben. Stenene i Kirkernes Nærheder blevne kastede mod Taarnet, der enten er væltet eller blevet skævt (af Lufttrykket Nr. 27).

I Nr. 27 har vi det interessante *Tvillingstaarnmotiv*, som kendes fra Sagnene om *Fjenneslev Kirke* paa Sjælland. Asser Rigs Hustru, Fru Inge, byggede de to Taarne, fordi hun havde født Sønerne Absalon og Esbern. I Nr. 27 kastes Stenen efter Broager Kirke, fordi den blev bygget med to Taarne paa Grund af Tvilling sønners Fødsel. Motivet hører til Vandresagnene.

Grunden til Stenkastene er ogsaa den, at de to Kæmper, der bygger hver sin Kirke, kommer op at slaas indbyrdes, fordi den ene bliver først færdig med sin Kirke. Straks suser en Kæmpesten gennem Luften mod den opbyggede Kirke. Motivet findes i Nr. 4. 6. 15. 41. 42. Nr. 24. 42. kaster Kæmperne med Haandværkstøj, vel fordi som nævnt Sten mangler i Kirkens Nærhed. Almuen har altid vidst at hjælpe sig! Nr. 13. 19. har vi Sagn om, hvorfor Kirken blev bygget, og netop paa det Sted, hvor den ligger.

Sten til Minde om Mord findes Nr. 20, og Nr. 28. 36. 39. har vi Sten, hvor der engang er sket en ulykkelig Hændelse, hvorfor der knytter sig Tro om Genganger til Nr. 28.

Stenene Nr. 32. 33. 34. knytter sig til Poppo, der prædikede for Hedninger. Det var ham, der bar gloende Jærn i sine Hænder

for at overbevise den hedenske Harald Blaaland om Kristendommens Kraft. I samme Egn af Sønderjylland findes ogsaa Sagn om *Ansgars* Omvendelsesarbejde for de mange Hundrede Aar siden. Poppo har Tilknytning til Sten (Prædkeren), Ansgar til Helligbække (Døberen). (Smlgn. Slesvigsk Søndagsblad 31. 12 1922).

En mærkelig Variant fra Ildebrandssagnene, hvor „en Brand“ er sat hen i et Træ, findes her i Nr. 5, hvor „Branden“ er sat hen i en Sten!

En udbredt Sagntype — den kendes fra hele Danmark — findes i Nr. 7. 25. 27. 31, hvor Stenen *vender* sig, naar den lugter nybagt Brød eller lign.

Vi har sikkert her en Parallel til Folkevittigheden, der siger, at man (han) kan *høre*, hvor Græsset gror! Mennesker, der ikke er døde, kan nemlig høre paa en Græsmark, som paa andre Steder, ligesom Stenen ikke kan lugte nybagt Brød, hvorfor den aldrig vender sig!

Ved Nr. 7. 19 ligger en Skat skjult under Stenen, og Nr. 7 vogter Hunden Skatten. Den ligger paa Stenen. Disse „Skattesagn“ er meget udbredte, og at det er en Hund (sort), som vogter Skatten, er i og for sig meget naturligt, hvorfor denne Sagntype ogsaa er meget udbredt. (Se Danske Sagn I, 386 ff.). Nr. 1, 18, 27, 40 faar vi Oplysninger om Stenenes Størrelse og Nr. 2, 10, 19, 27, 32, 40 faar vi Stenenes Navne, der dog ikke indeholder noget usædvanligt.

Og Nr 43 har den ene Meddelelse om Stenkaste paa Heksen Barbaras Grav.

* * *

De sønderjydske Stensagn indeholder ikke Træk, der i nærværdig Grad afviger fra det øvrige Danmarks Stensagn. Specielle Tilfælde, hvor der er Forskelligheder i Fortællemaaden og Motivet, findes her som andre Steder; men i det store og hele gælder det overalt indenfor Folkemindernes Verden, at Lighederne er store og Forskellene smaa. Dette gør sig ikke alene gældende i Danmark, men overalt paa Jorden. Mennesker med et primitivt Naturel vil altid forklare Naturfænomenerne simpelt og umiddelbart, hvad Stensagnene bærer Vidne om. Kan man faa Besked om *de* ydre Forhold, som har foraarsaget Sagn-dannelserne, kan man ogsaa i mange Tilfælde gøre Rede for deres Opstaaen.

Da det maa formenes at have almen Interesse at faa vore Stensagn undersøgte, er det, jeg har ment at turde fremlægge for Offentligheden en samlet Redegørelse om Spørgsmaalet med de enkelte Sagn som Beviser fra en enkelt Egn af Danmark. Og jeg tør ogsaa med det samme sige, at de andre danske Egnes Stensagn vil ikke i Hovedresultaterne afvige nærværdigt fra de her fremførte. Foranstaaende Undersøgelse bygger nemlig paa Kendskab til det trykte, saavel som det utrykte Materiale om Emnet, for-

uden Hensyntagen til udenlandsk Litteratur.

Hvis der skulde kendes flere Sagn om Emnet eller supplerende Oplysninger til de enkelte foranstaaende Sagn fra Sønderjylland, modtager *Dansk Folkemindesam-*

ling, Kgl. Bibliotek, København K. med Taknemmelighed Oplysninger herom, ligesom „Samleren“ i *Sønderjydsk Maanedsskrift* sikkert gjerne offentliggør nye Sagn og Oplysninger Emnet vedrørende.

I mulm å mørk.

(Den krigsblinde.)

De æ lawndt fro mit hooj te min bien,
dæ æ öem åw å tramp o e stien.

Ja, mit hooj æ hielt op ved e himmel —
er e mærkle, æ ålldti æ svimmel?

De æ knap, te æ skimte en all —
om æ så gö' me guuj elle gall,
kån æ hverken si himmel elle jua,
æ æ både få lilld å få stua.

Ja, æ gö' nok min øre så lanng,
som æ kån, men endda er æ banng,
få æ föll mæ ja frem med min förre, —
folk vil hjælp, — dæ æ ingen, dæ
görr e.

Ja, den ti, æ va fin, æ fobi!
Æ kån takk den fåbåndnede kri —
om æ bæje te Gud elle bånde,
åå, de hjælp itt mæ elle ånde.

Ja, å Anna, dengang æ blöw bliend,
blöw hun Petesens kuen, å itt miin. —
Hun skuld hå sej en månd, de kån
sejes,
itt et baen, dæ skal passes å plejes.

Om de æ hielt åldjenn kon få losst,
te æ händle med booste å kosst,
om de æ få let bæ å kund kla mæ,
nej, o de kån vel ingen da sva mæ.

Æ hæ hör e så tit: „Er e ham? —“
„Lad ham goo, de æ næsten en skam,
urren å händnel“ — men stell di
betone,
de må itt væ få öwwe en krone.

Æ kån både fånimm e å gætt,
om de folk di betall mæ æ rætt.
Æ kån hverken si ting elle farre,
men en bliend er e sjellden di narre.

Ja, di ånde fæ köss å fæ klap —
æ kund træng te de samm, men æ
slap!

Ja, å hind, dæ hæ klappe min kinde,
vel som lilld, er e knap, te æ minde.

De æ nat, ålldti nat, æ ga vidst,
om de mørke mon æ i ens kist? —
De æ nat, å næ ålde de dawwe,
er æ næsten som halvvejs begrawwe.

Æ hæ drömt, men mon itt de æ lögn,
te en engel hun kösse min öjen,
å så fæk æ mit syn i e himmel —
åå, nej dø, hvo blywwe æ svimmel!

Martin N. Hansen.

Hedenske Stednavne.

Af Svend Aakjær.

Hr. J. Nielsen, Guderup, giver i Nr. 2 af „Sønderjydske Maanedsskrift“ nogle kritiske og supplerende Bemærkninger til min lille Artikel om „Oldfund og Stednavne“. Jeg er meget taknemmelig for de Oplysninger, der heri meddeles mig, men for et Par enkeltes Vedkommende maa det maaske være mig tilladt at fremkomme med en Berigtigelse.

1. At Hjortspringkobbøl ligger i Svenstrup Sogn, kan jeg ikke komme udenom. Fejltagelsen fra min Side er fremkommet ved, at alle de Navne, jeg behandler, ligger i Egen Sogns Kommuner. Svenstrup røber forøvrigt ved sin Navneendelse *-thorp*, at dette Navn hører til i den yngste Periode af Stednavne, og hverken Byen eller Sognet har sikkert eksisteret i de fjerne Tider, da Egen var Midtpunktet for den hedenske Gudsdyrkelse.

2. Egen nævnes hverken i det 11. Aarhundrede eller i Dokumentet fra 22. 10. 1245, saaledes som af Hr. Nielsen hævdet. Dokumentet er Hertug Abels Brev, hvorved han skøder og afstaar til Kong Erik Gods paa Als. Deri nævnes ganske vist Elstrup (90 Mark Guld i Elefstorp), men ikke selve Sognets Navn. Saa her maa Hr. Niensens Hukommelse have spillet ham et Puds.

Det ældste Sted, hvor jeg har fundet Navnet, er i et Brev fra

3. 12. 1357, hvor det findes i Formen *Yking*. Det vilde være uretfærdigt at beskyldte Skriveren for tysk Paavirkning i denne Skrivemaade. Brevet er paa Latin, men de øvrige Stednavne deri, *Elstorp*, *Borigsteth*, *Synderborgh*, er givet i en ren dansk Form. Samme Form har Navnet i et Brev af 26. 6. 1427. I Brev 5. 1. 1423 skrives det *Ekeng(e)*, i Skattelisten 1483 *Ekingh*, i Jordebog 1535 *Iking*, *Ekynck*, i Plovskat 1533 *Ekinge*. De øvrige Former findes i senere Afskrifter af gamle Dokumenter. Først hos Meier, Danckwerth (1640—50) og i Dansk Atlas (1765) optræder Formen *Eeken*. Danckwerth skriver dog „*Eeken oder Ekung*.“

Jeg fastholder derfor som min Opfattelse, at Navnet oprindeligt paa Gammeldansk har lydt *Eking*. Dette er ikke nogen „tysk“ Form, da Træet den Gang hed *ek* og ikke *Eg*. Af denne gamle Form kunde let udvikle sig den nuværende Udtale i Folkemaalene „Jichen“, og den senere Stavemaade Egen. Baade i Elstrup og Sjellerup-Guderup nævnes *Egehøj*, i Stolbro nævnes *Eger* og i Dyndved *Egelund* — saa der har i Sognet været Ege nok, hvoraf det kunde faa sit Navn.

3. At den sidste Henrettelse paa Gallehøj skulde være sket 1763 har jeg fra en Indberetning til Dr. Lausten-Thomsen ca. 1912,

men jeg ser nu, at der endnu saa sent som 1791 har fundet Hentrettelse Sted her. Hr. Nielsen er aabenbart bedre underrettet end min Hjemmelsmand. Jeg nævnte det blot for at understrege, at Stedet virkelig havde været Rettersted i nyere Tid.

4. At *Lysager* eller *Blusager* meget ofte bruges om Agre, hvis Afgrøde gaar til Anskaffelse af Alterlys, er jeg meget vel vidende om, og har selv i mine Samlinger flere sikre Eksempler herpaa. Derimod tror jeg, at *Lyshøj* og *Lysbjærg* (*Skinhøj*, *-bjerg* o. lign.) rummer Minder om en *hedensk* Lysdyrkelse, skønt enkelte af dem maaske er Blushøje eller Bavnehøje.

5. Oplysninger om den hedske Gravplads ved *Aalum* har interesseret mig meget. Ejenommeligt nok findes det selv samme Forhold ved et lignende Navn, *Aalbjærg* i Brede Sogn, Lø Herred. Her ligger ved *Aalbjærg* paa *Vollum Mark Gallehøj* og *Tulleshem*, og i Indberetning fra Stedet til Dr. Lausten Thomsen fortælles: „*Aalbjærg*, som ligger vesten Byen, skal efter Sagn være et Begravelsessted, hvor „*Vikingerne*“ begravede deres døde, Efter Sagnet skal der have ligget en „*Ridderborg*“. Paa *Apterp-Siden* var der en *Vig*, som blev benyttet til *Indsejling*, naar de kom hjem“. Ogsaa Navnet *Hovlund* tyder paa *Tilstedeværelsen* af et *hedensk Hov* (Tempel). Paa *Brede Mark* findes *Gallemark* og *Helleskrog*. Man ser *Ligheden*

med *Egen Sogn*: Der har været *Galge* (og vel ogsaa *Ting* engang?) En *Thul* (hedensk Herredshøvding) har her haft sin „*Hem*“ (Hustoft). Til forskellige *Tider* har her ligget *hedenske Templer*: *Aal* ældst, *Hov* yngre. Om *Tilstedeværelsen* af *Borgen* vidner vel *Borreholm*, *Borrefenne* og *Borrehede* i *Brede* og selve *Borrigmærk*, hvor der findes „*Skanser*“ opimod *Harris*. Ogsaa Navnet *Fruerstue* ved *Harris* minder vel om *adelige Fruer* paa *Borgen*.

Et tredje Sted, hvor Navnet *Aalum* forekommer, kan man heller ikke godt tvivle om, at der „har været noget særligt paa *Færde*“ i *hedensk Tid*. Det er i *Bjolderup Sogn*, *Rise H.* Paa *Bjolderup Mark* nævnes *Aalum* og *Himmelbjærg* (sammenlign *Lysbjærg*, *Skinbjærg* o. lign.) *Fruerkær* og *Fruerløkke*. I *Bolderslev* udpeges *Løgpold* som Stedet for det gamle *Urnehoved Ting* (husk *Løgbjærgene* i min sidste Artikel!). Ved *Mellerup* findes *Tulleshøj*. Ved *Hjolderup* og *Todsbøl* findes *Borgløkke*, og *Nabobyen* til *Hjolderup*, *Søderup* var i den ældste *Middelalder Sædet* for en velkendt *Kongsgaard*, hvor *Svend Estridsøn* endte sine *Dage* 1076. Ogsaa paa denne *Egn* har vi da *Ting*, *Vi* og *Borg* i *broderlig Nærhed*, som saa ofte i *Danmark*. *Tinget* ved *Løgpold* med *Thulens Høj*, *Viet* eller *Aal'en* ved *Aalum*, og *Borgen* med dens „*Fruer*“ i eller ved *Søderup*, *Borgløkke* og *Fruerløkke*.

To Dokumenter.

1. Det tyske Mindretal i Danmark og det danske Mindretal i Tyskland.

(Oversat fra „Les Minorités nationales. Troisième rapport de la commission spéciale des minorités de race, de langue & de religion présenté à la conférence plénière de l'Union internationale des Associations pour la Société des Nations, Lyon 29. Juin — 2. Juillet 1924. [De nationale Mindretal, tredje Beretning fra det særlige Udvalg for Mindretal af Herkomst, af Sprog og af Religion, forelagt for det almindelige Møde i den mellemfolkelige Sammenslutning af Foreningerne for Folkenes Forbund. Lyon, 29. Juni — 2. Juli 1924.]

Paa Udvalgets Møde i Zürich var der af den tyske Forening forelagt en Beretning om det tyske Mindretal i den Del af Slesvig-Holsten, der er bleven overdraget fra Tyskland til Danmark. Efter at have hørt denne Beretning, havde Udvalget vedtaget at sende den danske Forening en Afskrift med Bøn om at give dens Opfattelse til Kende paa det følgende Møde.

I Overensstemmelse med denne Beslutning har Udvalget paa sit Møde i den Haag iblandt sine Medlemmer kunnet tælle Hr. Svendsen, der for det har fremlagt en i det Enkelte gaaende Beretning om de Forholdsregler, de danske Myndigheder har taget for at sikre Landets tyske Mindretal let Mulighed

for Optragelse, for Gudsdyrkelse og til Adgang til Domstolene i dets eget Sprog og Agtelse for dets Sædvaner. Det er kun billigt at udtale, at man i den Beretning, der var forelagt af den tyske Forening, gjorde opmærksom paa, at Danskerne regnede deres Love af 1920 og af 1923 for yderst frisindede og ædelmodige, og at denne deres Egenskab godkendtes af Tyskerne; men disse gør opmærksom paa, at Lovenes Udførelse er overdraget stedlige Skolekommissioner og giver Udøvelsen af Lovene Skylden for de Forhold, der giver Grund til Klage.

De tyske Medlemmer af Udvalget fremhævede den Fordel, det vilde byde de to Regeringer at slutte en Traktat i Lighed med den, der er bleven undertegnet mellem Tyskland og Polen med Hensyn til Øvre Slesien, for at fastslaa Behandlingen af Mindretallene paa begge Sider af Grænsen; men den danske Regering har ikke givet denne Tanke sin Tilslutning.

Udvalget har i høj Grad sat Pris paa den Maade, den tyske og den danske Forening har behandlet dette Spørgsmaal paa; den er den sidstnævnte særdeles taknemlig for den bemærkelsesværdige Beretning, der er udarbejdet af Hr. Svendsen og som giver et værdifuldt Forbillede for de Fremgangsmaader, der bedst kan sikre Løsningen af Spørgs-

maal om Mindretal af Herkomst, af Sprog og af Religion. Det holder for, at naar der i de interesserede Lande skulde opstaa administrative Vanskeligheder, vilde den bedste Maade at løse dem paa være, at de to Foreninger traadte i Forbindelse med hinanden i saa Henseende, og det er denne Maade, det har anbefalet de to Foreninger. —

* * *

2. Resolution vedtaget ved det danske Aarsmøde i Flensborg den 14. September 1924.

„Tusinder af danske Sydsles-

vigere, forsamlede til Aarsmøde i Flensborg den 14. September 1924, udtaler med Henblik paa de forestaaende dansk-tyske Mindretalsdrøftelser i København, at vi paa Skolens Omraade fuldt ud slutter os til de af Dansk Skoleforening fremførte Ønsker.

Som en dansk Befolkning paa gammel dansk Grund har vi Krav paa ikke at stilles daarligere end de tysksindede i Nordlesvig Vi forventer, at der snarest ydes os samme Ret, som Danmark for længe siden frivilligt har indrømmet dem.“

En gammel Boplads

fra omtrent 100 Aar e. Kr. er i September Maaned i Aar til dels bleven afdækket paa en Mark, der tilhører Gaardejer Niels P. Skak i Søndernæs i Brøns Sogn. Marken ligger et Par Hundrede Meter Vest for den vesterste Gaard i Søndernæs. Ved Arbejdet, der ledes af Museumsinspektør Th. Thomsen fra Nationalmuseet i København, er der bl. a. fremdraget tre Ildsteder, en Mængde Skaar af Lerkar, der har været brugt i Husholdningen, og en Del Stenredskaber, deriblandt en Haandtén. Udgravningen vil naturligvis endnu bringe mange Ting frem, men

foreløbig er det bedste nok Grundplanen af et de gamle Huse. Dets Mure har været opført af lerklinede Risfletninger imellem Træpæle, og det er Aftryk af disse Pæle, der giver en Forestilling om, hvorledes Huset har været inddelt.

Paa Meiers Kort i Danckwerth er der opført en Kirkeby Søndernæs Vest for den nuværende Landsby af dette Navn. Det gamle Søndernæs, der nu fremdrages, er naturligvis meget ældre, end Meier har kunnet tænke sig det.

En lignende Boplads er for et Par Aar siden fundet ved Raadager.

SAMLEREN.

Klingpungen i Kliplev Kirke.
Naturligvis har vi en Klingpung, der Søndag efter Søndag modtager Penge til de fattige; men selvfølgelig er dens Arbejdstid snart endt, den vil en Gang blive afløst af en fast Bøsse.

Klingpungen bestaar af en flad Metalring med „Pung“ forneden og Skaft til Siden, saa har den en lille Klokke, der klinger, naar den bevæges.

„Pungen“ er ikke som en slat-ten, „Nathøl“ (Nathue) som saa mange andre Steder, men den har cylindrisk Form med Side og Bund af stift Læder, betrukket med rødt Fløjl. Der var nok ikke ofret Pudssemidler paa Klingpungen i lange Tider; da var der en kvindelig Kirkegænger, der tog sig af den og pudsede dens Metaldele. Det var den 18. August 1922. Som Pudsningen virkede, viste det sig, at Metaldelene var godt gammelt Sølv; paa Ringens Overside var der en Indskrift, Navne og Aartal og Datum. Der stod: D. 18. August 1742. Altsaa var det dens Fødselsdag, 180 Aar var dens Alder, nu straaled den med det gamle Sølv Glans. Dette mærkelige Tilfælde var Løn nok for Arbejdet!

Endvidere staar Givernes Navne: Michael Nicolaus Tauch, Elsche Helena Tauch, Flensburg.

Om disse ses i Kliplev Kirkebog, at de er viede her i Kirken den 17. August 1742, og det er altsaa til Minde om Vielsen, at de har givet Kirken den smukke Gave.

Han kaldes Borger og Købmand i Flensburg. Hun kaldes Elsche Helena Boeckmanns, Enke fra Flensburg.

Længe har hun ikke siddet Enke, thi da Hans Rasmussen i Lundtoft den 6. Marts 1740 fik sin Søn

Frantz døbt, var Hr. Frantz Boeckmann, Borger i Flensburg, den kendte og tapre Fædrelandsven, den, der holdt Barnet over Daaben og blev opnævnet.

Den 7. August 1740 var der Barsedaab hos Foged over Søgaards Lehn Peter Jørgensen og Hustru Elsche Catharien (født Dircksens); der boede der, hvor nu Sørensens Kro er ved Markedpladsen. Barnet blev holdt over Daaben af Elsche Helena Boeckmann af Flensburg.

1744 den 22. April døbtes Jæger Johann Philip Sürnsens Datter Elsabe Helena, der holdtes over Daaben af (og opnævntes efter) Elsabe Helena Tauch fra Flensburg. Jægeren var altsaa saa fin og saa tysk, at hans gode Navn Sørensen er bleven til Sürnsen! Fru Tauchs Navn ser vi veksle mellem Elsche o: Else, og Elsabe. Desværre kan det ikke ses, hvad hendes Pigenavn har været.

Hun har altsaa sat sig et Minde ved at blive opnævnet her i Sognet, ligesom hendes første Mand. Men det smukkeste Minde om hende og hendes anden Mand har vi i den sjældne Gave, de skænkede os: Klingpungen i Kliplev Kirke.

Den Dag vil komme, da ingen „Kulegraver“ bærer Klingpungen omkring, men Pungen vil altid være en sjælden smuk, minderlig og seværdig Genstand i Kliplev store og skønne Kirke.

Kliplev, d. 18. August 1914.

Moos, Sognepræst.

Frisiske Marknavne. Kreds-
dagen i Husum har bevilget 500
Mark til Udgivelse af et Værk om
friske Marknavne af Sanitetsraad

Dr. Schmidt-Petersen i Bredsted, der i Forvejen har udgivet en vistnok fuldstændig Fortegnelse over Sted- og Marknavne paa Før.

Tælle-Remser.

Enneke, penneke, Sukker til mig,
Åvel, Dåvel, Donner i dig.
Is as julikas
Du er næst bedst fri.

(Fra Branderup Sogn).

Enneken fenneken
fik fak, Donner i Knak
Æle mæle mes
Sue due dæs.
Æsten, Kæsten Nordmand
sammenbland
skat skal du *gaa* fri.

(Fra Fjelstrup Sogn).

Anneken, Drænneken, Sukker til mig,
Aafel, Daafel, dummel dig,
Drikke Kro, Sønnek sno,
Iffelum, Biffelum, Siffelum.

— buff!

(Fra Lydersholm).

Enneken, Menneken, Sukker til mig,
Abel, Dabel, dummel dig.
Ise, vase, Bunde knase,
Illerum, Pillerum, puff,
væk, fangen, gaa du — af!

(Fra Sæd).

Elleri, selleri, ribbede, ra,
ribbede, ræbbede — knold!

(Ved denne sidste Remse holdes begge Hænder knyttede, frem og der tælles rundt, indtil begge Hænder er ramte af — „knold“).

(Fra Tønder).

„Samleren“ beder om Optegnelse og Tiisendelse af flere Tælleremser.

Konen uden Hoved. Mellem Gammelby og Gerup sidder der en gammel Kone uden Hoved i en Grøft og spinder.

En Aften kom der en Mand gaaende, og da han kom forbi dette Sted, blev han fast i noget. Han saa noget hvidt og troede, at det var et Net, Konen spandt for at fange ham i det.

(Huldfred Tingleff).

Heksen i Lendemark. I Lendemark havde man lagt Mærke til en usædvanlig stor Hare og troede, at det var en omskabt Heks. Saa fik Folk en Jæger til at skyde efter den med en Sølvknep. Han traf Haren, saa den blev halt, og da hans Hund forfulgte den, sprang den ind ad en Dør. I det samme stod der en gammel Kælling paa Stedet, og fra den Tid af var hun halt; men Hunden, der var efter Haren, luskede af med Halen mellem Benene.

(Otto Jørgensen, Bredevad).

Klage over Per Persen.

Høy Baarne Grefue Naadige oc
Høybydende Her Amtmand.

For Hans Høy Bydende Naåde er vi fattige Under Satter aff Rurop Høyligen forarsaget Vor Nød at andrage hvorledes vor Nabo Per persen Paa adskillige Nye Paafund osz til Skade oc Vndergang sig beflitter, som aldrig i Nogens minde tilforne haffuer været, først at hand Pløyer oc Saaer mit I vor fægang, Som for Hansz høybydende fromhed tilforne klageligen er andraget oc J Vlenkelig tid icke aff nogen af hansz for mand haffuer været Brugt, huor offuer vores hyrde frasiger sig vores Kretter, at hand huerken vil Eller Kand her Efter vogde det, tilmed har

det været I vores oc vor forfæderes Tid, et visze Platz til vores bester Som hand nu gjør oss største forfang Vdi, vi fattige folk haffuer en liden oc ringe Marck oc Ringe Trylighed at holde vores arme Bester oc bedriffue voris auling, Ja fast Vmuligt at kunne gjøre en Egde, for vore Besters Ringheds skyld, men slig vores store trang icke gaar hannem til Hjerde aff aarsag hand Sider hiemme og holder Sin heille gaard fri, for at vere shauløber oc huerken tiener vor Naadige Kongs Rytter El- lér-Soldatter Som vi andre fattige shyldig oc lydige osser ofuer voris Effner maa gjøre, med heste og vog- ne, huilcket falder osz fattige Folk alt for Besuerligt lenger at Vdstaa at holde saamange fri for Egter, vil- le Gud oc vor Christelig høye øvrig- hed forhielppe oss at dend shauløber- tieniste matte Komme til dend sted som dend før haffuer veret at Per Jensen som doch haffuer Sandemands- frihed, oc saa matte betiene dend shautieneste, oc lige saa vel haffuer sin Grund i shauen som Per Persen oc lige saa be Kuemlig kunde staa shauløber Tienesten for, var det en stor Naade, for det andet et fold agerland Kaldes Tofften Som er be- liggende fædriften meget til tuang som Per persens formend, ald irres tid saalænge Nogen kan mindes, haffuer paa En Tid taget I brug, at hiorden Kunde haffue sin Drift men Andet huiler nu tager hand det stœckviiss at hand Kan gjøre der- med en aarlig Tvang, for det triede et fold agerland Kaldes Klint, som er beliggende sig langs med et fold aff vort gulbierre Kaldet oc saa lenge Nogen Meniske kand mindes er de indtagen og udlagt med huer andere, som en Things Vinde ud- sted Paa Nør Rangsterop heritzting Tirsdagen d. 28. Juni 1701 Klarlig udviszer, nu tager hand sit lige, at det altid kand vere Drifften til tuang, oc lader sig icke J Ringeste Maade

anseet at Kand gjøre hannem Nogen fordeel Mensz alleniste synes for at vere aff et ondt og fortredelig hierde, for det fierde at hand icke vil giffue sig tilfreds med dend Eengang oprettet Contragt Imellem osz, oc af vores Naadig oc høy- bydende Her Amtmand er Conver- meret, Mensz truer osz tid efter anden at fordriffue osz aff dend Rettighed Som vi og vores for fæ- dere Maashe vel i tusinde Aar haffuer hafft.

Vi icke vide Eller kand skønne huad Ret Meszig aarsag han haffuer til at føre osz tid Eftter anden, I Saadan langvarig Vitløffighed, tids og Penge spille.

Huorfore vi invlyer endnu atter igien til hansz høygreffuelige Naade, at hand dog for Guds og Barm- hiertigheds shyld ville tage sig vo- res nød til hjerde, dend meste Part af osz fattige haffner ickun Ringe Effne oc skall, giffue en stor skat oc skyld Gud bevege vores Christe- lig Høye Øverigheds Hierde imod osz til Barmhiertighed, at vi dog Eengang ved Guds oc Øverigheds Naade Maatte faa fred tor Per per- sen Kand vi icke andet da vil vi bede Gud I himmelen om løcke oc Velsignelsze offuer Dieres ganshe Familie, herpaa vil forventde Naadig bønnhørelse

Eder Høygrefflig
d. 30, April Exelentzig Vnderdanigste
Anno 1715. oc hørsommer tienere
Sambtlig Ruop Nabor.

Nye Bøger.

De sønderjydske Frimenigheders Historie af Thade Petersen. 1. Halv- bind. I Kommission hos „Kirkeligt Samfund af 1898“, København.

A. I. West: Fra det genvundne Land. H. Hagerups Forlag, Køben- havn.

Peter I. Wandal, et Præsteliv i det 17. Aarhundrede ved Carsten Pe- tersen. O. Lohses Forlag, København.

Er De Medlem af Historisk Samfund
for Sønderjylland?

Tønder Amts Centraltrykkeri

Østergade 40

Indeh. P. Andresen

Telefon 141

Bog- og Akcidenstrykkeri
Formularlager - Bogbinderi

HANS BECK'S
Bog-, Kunst- og
Papirhandel

—
Bøger indbindes
smukt og billigt
i eget Bogbinderi.

Forlang Tilbud fra
Piano- J. B. Jepsen, Tønder
bygger

Pianoer, Hus-Orgler, Noder, Gramofoner

Indmeldelser i Historisk Samfund for Sønderjylland
modtages af Udgiverne.